

**Kőrösi István: Pályamódosítás vagy új útkeresés, Németország
a választások után**
(2009. október 5.)

2009. szeptember 27-én parlamenti választásokat tartottak Németországban. A Kereszténydemokrata-Keresztényszociális Unió (CDU-CSU) fölényes győzelemmel nyerte meg a választásokat a szavazatok 33,8 százalékával. A második helyre eddigi nagykoalíciós partnere, a Szociáldemokrata Párt (SPD) került a szavazatok kerekén 23 százalékával. A választások nagy eseményének, bár korántsem meglepetésének, a Szabaddemokrata Párt (FDP) előretörése számít; ők a szavazatok 14,6 százalékát szerezték meg. A baloldal 11,9, a zöldek a Bündnis '90-nel ('90-es Szövetséggel) 10,7 százalékot szereztek; a többiek együtt a maradék hat százalékot.

A politikai fordulat fő tényezője, hogy az eddigi CDU-CSU és SPD nagykoalíciót minden bizonnyal az előbbieket és az FDP szövetsége váltja fel. A CDU-CSU és az FDP közötti koalíciós tárgyalások október 5-én kezdődnek, s november elején megalakulhat az új kormány. Ilyen koalíció tizenegy év után jön újra létre Németországban. A kereszténydemokraták *Angela Merkel* vezetésével eddigi irányvonalukat kívánják folytatni és pregnánsabbá tenni, míg a szabaddemokraták több aspektusban új kezdetet szeretnének. Merkel világossá tette, hogy a fő kormányzási területeken az eddigi irányvonalból nem enged. *Guido Westerwelle*, az FDP vezetője viszont rugalmasságát hangsúlyozta, de néhány kérdésben feltétlenül változást kíván elérni.

A politikai erőviszonyok nyomán az elemzők többsége biztosra veszi a CDU-CSU és az FDP közeli koalíciós megállapodását és közös kormányuk megalakítását. Az új német parlamentben a CDU-

CSU 239 hellyel, az FDP 93 hellyel rendelkezik, ami együttesen stabil kormányzást tesz lehetővé. Az SPD 146 hellyel ellenzékbe szorul, választási eredménye történelmi mélypontot jelent, és noha egyértelműen a második legnagyobb párt marad, súlya jelentősen csökkent a CDU-CSU-hoz képest. Az ugyancsak ellenzékben lévő baloldalnak 76, a zöldeknek 68 képviselői hely jutott.

Politikai téren a kereszténydemokraták és a szabaddemokraták irányvonala és stratégiája az elmúlt évtizedekben többször jól kiegészítette egymást. A német gazdasági csoda koncepcionális megalapozásában, a német márka 1948. júniusi bevezetésében a szabaddemokrata *Erhard* volt a kereszténydemokrata *Adenauer* fő gazdasági tanácsadója. A Német Szövetségi Köztársaság 1949-ben megalakult kormányában Adenauer lett a kancellár, aki ezt a szerepet 1963-ig töltötte be. Gazdasági téren jobbkeze, hosszú ideig gazdasági minisztere Erhard volt, aki 1963 után Adenauert követte a kancellári székben. A történelmi tapasztalatok többször igazolták, hogy a pénzügyi stabilitás terén, az adócsökkentési programokban a CDU-CSU és az FDP sikeresen egymásra találtak, közös platformot alkottak. A CDU-CSU koncepciója és fontos politikai, gazdasági stratégiai elképzelései jelenleg is inkább tűnnek megvalósíthatónak az FDP-vel, mint korábbi nagykoalíciós partnerével, így tizenegy év után újra együtt kormányozhatnak. A jelenlegi helyzet azonban mind politikai, mind gazdasági téren különbözik, nemcsak a több mint egy évtizeddel ezelőttitől, hanem főleg a sikeres történelmi korszakoktól.

A német gazdasági növekedés tartósan a leglassúbbak közé tartozott már a jelenlegi pénzügyi-gazdasági válság előtt is, és a válságból való kilábalás után sincs kilátás nagyobb dinamikára. A magánberuházások profitrátája régóta alacsony, a válságban pedig a mélypontra süllyedt. A demográfiai helyzet romlása, az elöregedés hatásai, az egészségügy és a nyugdíjrendszer strukturális és finanszírozási problémái alapvető valódi reformokat igényelnének. Az elmúlt években végrehajtott reformlépések nemcsak elégtelenek, de nem is kellően konzisztensek, nem alkotnak szerves rendszert. A gazdaság szereplői, a vállalatok és a magánszemélyek egyaránt rendkívül érzékenyek a kivívott pozícióikra. A munkaadók és a munkavállalók is erőteljesen védik a törvényes *Mitbestimmung* (a vállalati döntésekben való részvételi, beleszólási jog) keretében elért eredményeiket. Angela Merkel a választások előtt is többször hangsúlyozta ezek fenntartását. Másik fő ígérete az egészségügyi alapok védelme, pozícióik megőrzésének garantálása volt. A munkavállalók felé pedig vállalta, hogy kancellárként mindent megtesz az elbocsátások ellen, azaz a felmondásokkal szembeni védelem jelenlegi színvonalára fennmarad. Ezek igen konkrét és rendkívül fontos vállalások, de betartásuk igen nehéznek bizonyulhat.

A pénzügyek terén a válságkezelő programok miatti többletkiadások nyomán a német államháztartás helyzete tovább romlott, adósságállománya 2009 első félévében 57 milliárd eurónyi új adóssággal növekedett. Az államháztartás GDP-hez viszonyított hiányát az előrejelzések belátható időtávban nem tartják négy százalék alá csökkenthetőnek. Az Európai Unió éppen október elején indítja meg a deficit miatt új tényfeltáró és büntető eljárását Németországgal szemben. A jelenlegi fiskális helyzetben a

CDU-CSU és az FDP által egyaránt szorgalmazott adócsökkentésre nem sok kilátás van; a pénzügyi mozgástér rendkívül szűk. A korábbi Merkel-koncepció szerint, amelynek adócsökkentési elemeivel az FDP egyetért, sőt nagyobb mérvűeket tart kívánatosnak, a személyi jövedelemadó legalacsonyabb kulcsát 14 százalékról 12-re kívánják csökkenteni. Erre legkorábban valószínűleg 2011-től kerülhet sor. Az adóalapból a gyermekeként levonható összeget Merkel évi 8004 euróra kívánja emelni.

Az egészségügy is a fő problématerületek közé tartozik. Az egészségügyi alapok fenntartására, a belőlük finanszírozott szolgáltatások körének biztosítására a CDU-CSU elkötelezett, az FDP viszont a témát nemcsak alapvetően elemzendőnek tartja, hanem reformlépéseket is szükségesnek tart. A téma egyelőre nyitott, s a koalíciós tárgyalásokon nem várható érdemi lépés e téren. A betegbiztosítási járulék mértékét Merkelék 2010 végéig ideiglenesen 14,9 százalékra csökkentették, utána egyéb szabályozás hiányában újra életbe lép a korábbi 15,5 százalék.

A munkaügyi kérdésekkel kapcsolatban Merkel három fő garanciát ígért: a *Mitbestimmung* intézménye és eredményei csorbítatlanul fennmaradnak, a minimálbér rendszere megmarad, és a munkavállalók felmondással szembeni eddigi védelmét szintén biztosítják. Az FDP ezeken a területeken inkább a munkaadók álláspontját képviseli, sőt szeretné elérni az alkalmazás és a felmondás rugalmasabbá tételét. Az FDP a felmondásokkal kapcsolatos korlátozásokat csak a húszfősnél nagyobb cégeknél tartaná fenn, és csak az adott vállalatnál legalább két éves munkaviszonnyal rendelkezőkre korlátozná. A szabaddemokraták szerint rugalmasabb szabályozás esetén a vállalatok fellendüléskor könnyebben

döntenének új munkaerő felvételéről. A CDU-CSU azonban egyaránt hangsúlyozza a munkaadók és a munkavállalók jogos érdekeinek, biztonságának egyidejű figyelembevételét.

Az energetika Németországban is az érdeklődés előterében áll. A korábbi német kormányok energiapolitikájában az atomenergia a franciákéhoz képest jóval kisebb, de a svédééhez képest jóval jelentősebb hangsúlyt kapott. Az ezredforduló idején az atomenergiából való fokozatos „kiszállást” is tárgyalták; jelenleg ez Németországban nem realitás. Sőt, ma már az atomenergiát kellően biztonságosnak, kedvező előállítási költség-színvonalúnak és tartósan stabil energiaforrásnak ítélik, az atomerőművek lejáró engedélyeit feltétlenül meghosszabbítják. Ugyanakkor az új német kormány a körvonalazott koncepciók szerint hangsúlyozottan fejleszteni kívánja a már ismert, technológiailag kidolgozott és a megújuló energiaforrásokra alapozó alternatív energiatermelést, amelynek egyre nagyobb szerepet szánnak. A napkollektorok építéséhez nyújtott közvetlen támogatásokat viszont csökkenteni akarják, mert a direkt szubvenciók szintjét le-szorítandóknak ítélik, továbbá azok ki-építése piaci alapon is reális megtérülést biztosít, kiszámítható időtávban.

Az infrastruktúra terén fontos kérdés a Deutsche Bahn (a német vasutak, DB) többször tárgyalt privatizációja. A kérdést a CDU is és az FDP is rendkívül körültekintően kívánja megoldani; szó sincs direkt eladásról, hanem fokozatosan elő kívánják készíteni a német vasutak részvényeinek tőzsdei bevezetését. A jövőben eldöntendő kérdés, hogy a DB

részvényeinek milyen arányát tartaná meg a német állam. *Rüdiger Grube*, a DB elnöke szerint a német vasút részvényeinek tőzsdei bevezetésére csak gondos előkészítés után, valószínűleg legkorábban 2013-ban kerülhet sor.

A válságból történő kilábalás a megalkuló német kormányra nehéz gazdaságpolitikai feladatokat ró, mert az alkalmazkodási terhek nem kerülhetők el, s elsősorban nem a lassan kibontakozó konjunktúra tartósításában jelentkeznek, hanem a nagy ellátó jóléti rendszerek konzisztens reformjának érdemi megvalósításában. (Olyan reformban, amely ezt a nevet tartalmában ténylegesen is megérdemli).

A külpolitikában, fő alapelveiben és stratégiájában, várhatóan fennmarad az eddigi német irányvonal: a transzatlanti kapcsolatok, az EU-stratégia és az új közép- és kelet-európai országokhoz és a Balkánhoz fűződő kapcsolatok fejlesztése. Az USA biztonsági koncepcióját támogatva, sem a CDU-CSU, sem az FDP előre nem kívánja a német csapatok kivonását Afganisztánból, sőt annak menetrendje sem merül fel témaként. A jövőben német kormánypártok egyetértenek a Törökországhoz fűződő kapcsolatok különleges fejlesztésében, de úgy tartják, hogy Törökország EU-csatlakozása nem lehetséges, és nem lenne előnyös egyik fél számára sem.

A CDU-CSU és az FDP várható kormányalakítása és kormányzati programjának kidolgozása azon a reális bázison valósulhat meg, hogy a követendő gazdaságpolitika fő irányvonalának megítélésében a résztvevők álláspontja összeegyeztethetően közel áll egymáshoz.